

UNIVERSITATEA „TITU MAIORESCU” DIN BUCUREȘTI

ȘCOALA DOCTORALĂ – DOMENIUL DREPT

**REZUMATUL
TEZEI DE DOCTORAT**

**RĂSPUNDEREA CIVILĂ DELICTUALĂ
PENTRU ERORI JUDICIARE**

Conducător de doctorat:

Prof. univ. dr. ADAM IOAN

DOCTORAND :

Marinescu Delia Mihaela

BUCUREȘTI

2025

CUPRINSUL TEZEI DE DOCTORAT

INTRODUCERE	5
CAPITOLUL I: CONSIDERATII GENERALE PRIVIND RĂSPUNDEREA CIVILĂ DELICTUALĂ ȘI FUNCȚIONAREA SISTEMULUI DE JUSTIȚIE	15
1.1. Prezentarea istorică a răspunderii civile delictuale și a noțiunii de prejudiciu	16
1.1.1. Aspecte privind reglementarea răspunderii civile delictuale	17
1.1.2. Reglementări privind noțiunea de prejudiciu	22
1.2. Principiile răspunderii civile delictuale	26
1.2.1. Principiul reparării integrale a prejudiciului	26
1.2.2. Principiul reparației în natură a prejudiciului	31
1.3. Funcțiile răspunderii civile delictuale	36
1.4. Puterea judecătorească în România	39
1.4.1. Normala funcționare a sistemului de justiție	41
1.4.2. Independența sistemului judiciar	45
1.4.3. Relația dintre puterea legislativă și puterea judecătorească	48
1.4.4. Relația dintre puterea executivă și puterea judecătorească	52
1.4.5. Interdependența dintre cele trei puteri ale Statului	55
1.5. Concluzii	58
CAPITOLUL II: REGLEMENTAREA ERORII JUDICIARE	61
2.1. Sediul materiei la nivel internațional	62
2.2. Reglementări legale la nivel regional	64
2.2.1. În Uniunea Europeană	64
2.2.2. În sistemul inter-american	69
2.3. Prevederi normative la nivel național	72
2.3.1. Definirea erorii judiciare	75
2.3.2. Domeniul dreptului penal	80
2.3.3. Domeniul dreptului civil	82

2.4.	Reglementarea erorii judiciare în alte sisteme de drept	85
2.4.1.	Eroarea judiciară în sistemul de drept anglo-saxon	86
2.4.2.	Eroarea judiciară în dreptul romano-germanic	90
2.4.3.	Eroarea judiciară în dreptul musulman	94
2.4.4.	Eroarea judiciară în state din America Latină	97
2.5	Concluzii	103

CAPITOLUL III: ELEMENTE DE SPECIFICITATE CU PRIVIRE LA RĂSPUNDEREA PENTRU ERORI JUDICIARE

3.1.	Caracterele juridice ale răspunderii civile delictuale pentru erori judiciare	108
3.2.	Tipurile erorilor judiciare	110
3.3.	Sfera persoanelor care pot comite erori judiciare	116
3.3.1.	Condiții privind accederea în profesia de magistrat	118
3.3.2	Independența magistraților	123
3.3.2.1.	Independența judecătorilor	124
3.3.2.2.	Independența procurorilor	129
3.3.3.	Imparțialitatea magistraților	136
3.3.4.	Apărarea independenței, imparțialității și a reputației profesionale a magistraților	146
3.4.	Cauze ale apariției erorilor judiciare	152
3.5.	Factori care pot determina reducerea cazurilor de erori judiciare	163
3.6.	Concluzii	173

CAPITOLUL IV: ANALIZA CRITERIILOR RĂSPUNDERII CIVILE DELICTUALE A STATULUI PENTRU ERORI JUDICIARE

4.1.	Fundamentul răspunderii civile delictuale pentru erori judiciare	178
4.2.	Fapta ilicită	181
4.2.1	Fapte ilicite în jurisprudența internațională	184
4.2.2.	Fapte ilicite în jurisprudența europeană	187
4.3.	Prejudiciu	193
4.4.	Vinovăția	197
4.5.	Legătura de cauzalitate	199
4.6.	Condiții particulare ale răspunderii Statului pentru erori judiciare	201
4.6.1.	Aspecte de ordin procedural	201
4.6.2	Condiții specifice	205

4.7. Concluzii	211
CAPITOLUL V: PARTICULARITĂȚI ALE RĂSPUNDERII STATULUI PENTRU ERORI JUDICIARE PRIVITOARE LA PREJUDICIU	215
5.1. Modalități de reparare a prejudiciului	216
5.1.1. Prejudiciu patrimonial	220
5.1.2. Prejudiciu nepatrimonial	222
5.2. Stabilirea cuantumului despăgubirilor	224
5.2.1. Criterii de stabilire a cuantumului despăgubirilor	225
5.2.2. Jurisprudență relevantă	231
5.3. Categoriile de prejudicii care se pot solicita în cazul unei erori judiciare	234
5.4. Cauze care înlătură acordarea despăgubirilor	242
5.5. Factori de reducere a cuantumului despăgubirilor	244
5.6. Concluzii	246
CAPITOLUL VI: CONEXIUNEA DINTRE RĂSPUNDEREA CIVILĂ DELICTUALĂ ȘI ALTE FORME ALE RĂSPUNDERII JURIDICE ÎN CAZUL ERORILOR JUDICIARE	247
6.1. Răspunderea disciplinară a magistraților	248
6.2. Răspunderea penală a magistraților	263
6.2.1. Reglementări privitoare la Secția pentru investigarea infracțiunilor din justiție (SIJ)	265
6.2.2. Prevederi referitoare la desființarea Secției pentru investigarea infracțiunilor din justiție (SIJ)	269
6.3. Răspunderea civilă a magistraților	272
6.3.1. Aspecte generale	272
6.3.2. Acțiunea în regres	275
6.3.3. Reglementarea dreptului de regres în legislația altor state	278
6.4. Asigurarea de răspundere profesională a magistraților	283
6.5. Abordări ale interdependenței dintre tipurile de răspundere juridică pentru erori judiciare	285
6.6. Concluzii	288
	291
CONCLUZII ȘI PROPUNERI	
BIBLIOGRAFIE	301
GLOSAR, ACRONIME, ABREVIERI	347

1. Actualitatea, importanța și justificarea cercetării

Motivația alegerii temei decurge ca o dezvoltare firească a preocupărilor personale și profesionale constante pentru studiul și analiza sistemului judiciar, cu preponderență spre aspectele legislative și jurisprudențiale, preocupări începute pe parcursul studiilor de licență urmate în cadrul Facultății de Drept a Universității din București. Ulterior, urmând un masterat în domeniul Carieră judiciară și exercitând profesiile de avocat, iar în prezent de judecător, cercetarea problematicii legăturii dintre înfăptuirea actului de justiție, erori judiciare și răspunderea civilă delictuală, în contextul accentuării interesului din sfera juridică referitor la aceste concepte, am considerat că poate constitui un demers firesc și oportun de urmat pe parcursul studiilor doctorale.

Totodată, în demersul de cercetare științifică, am avut ca bază cunoștințele teoretice dobândite în cadrul studiilor realizate, dar și activitatea practică, care m-au ajutat să conturez ideea că înfăptuirea justitiei reprezintă una din cele mai importante misiuni ale unui stat democratic, ce are ca obiectiv primordial asigurarea unui act de justiție în conformitate cu legea și cu respectarea drepturilor părților, Statul având obligația principală de organizare a activității organelor judiciare, acesta fiind motivul pentru care, în situația constatării unor erori judiciare, atragerea răspunderii se realizează, în primul rând, față de Stat, raportat la încălcarea obiectivului său.

O altă motivație în alegerea temei constă în noutatea acesteia, ce derivă din originalitatea analizei complexe interdisciplinare realizate cu o abordare multifacetată a problematicii răspunderii civile delictuale și a erorilor judiciare ce cuprinde perspectiva teoretică a reglementărilor juridice în domeniu, aspectele practice privitoare la prejudiciul cauzat și modalitățile de reparare a acestuia, cu prezentarea tipurilor de răspundere, a implicațiilor profunde în actul de justiție și în stabilitatea statală, dar și a importanței acestui concept, care derivă inclusiv din faptul că în toate sistemele de drept se identifică prevederi referitoare la erorile judiciare.

Actualitatea demersului științific este conferită de racordarea acestuia la tendințele legislative, doctrinare, jurisprudențiale atât din România, cât și din Uniunea Europeană și de la nivel internațional în materia justiției care vizează responsabilizarea magistraților pentru actul de justiție efectuat și conștientizarea rolului esențial pe care îl au în asigurarea stabilității unei societăți democratice și în conferirea de încredere pentru cetățeni în favoarea instituțiilor statale, care au menirea de a aplica legea în litera și spiritul ei, pentru asigurarea protecției drepturilor persoanelor.

Oportunitatea cercetării temei alese se află în strânsă legătură cu dezvoltarea studiilor cu privire la analiza conceptelor de răspundere civilă delictuală și eroare judiciară prin prisma importanței pentru sistemul judiciar și pentru respectarea drepturilor și libertăților fundamentale

ale cetățenilor în cadrul instituțiilor de învățământ cu preocupări în domeniul dreptului și cu eforturile comunității academice din România de a dezvolta (în special prin programe de studii de licență, masterat și doctorat, conferințe de specialitate, publicarea de lucrări și nu numai) o cultură juridică solidă și adecvată unei societăți moderne, în care să primeze rolul educativ-preventiv în dauna celui sancționator.

În acest context, apreciem că demersul nostru de a cerceta conexiunea, pe de o parte, dintre înfăptuirea justiției și activitatea magistraților, iar pe de altă parte, dintre răspunderea civilă delictuală și erorile judiciare, nu este lipsit de interes, el abordând un domeniu care până în prezent nu a fost valorificat suficient, de aici derivând și *importanța* sa.

Având în vedere aspectele conținute în cuprinsul cercetării, considerăm că tema noastră poate fi plasată în contextul cercetărilor științifice din domeniul dreptului, aducând plus valoare abordării răspunderii civile delictuale pentru erori judiciare, atât din perspectiva atragerii răspunderii Statului, cât și a magistraților, contribuind prin aceasta la consolidarea sistemului de justiție, la înțelegerea și acțiunea pentru reducerea cazurilor de erori judiciare, în fond, la asigurarea unui act de justiție în condiții de legalitate, constituind o preocupare de bază a politicii naționale.

Prezenta lucrare de cercetare științifică apreciem că oferă o *viziune integratoare* și se circumscrie eforturilor de clarificare și perspectivă conceptuală și practică a erorii judiciare, a răspunderii Statului și magistraților, a actului de justiție, în condițiile implicațiilor semnificative ale justiției pe multiple planuri ale vieții sociale, economice și politice, pronunțarea unor hotărâri judecătorești nelegale generând lipsă de încredere în structurile Statului.

Utilitatea practică a demersului științific realizat derivă din faptul că rezultatele cercetării sunt în măsură să capteze atenția factorilor interesați de problematica răspunderii civile delictuale pentru erori judiciare, a justiției și a activității magistraților, lucrarea fiind *aplicabilă* tuturor organismelor naționale și europene, organizațiilor civice, avocaților, instanțelor de judecată, profesorilor de specialitate, studenților și masteranzilor din mediul universitar cu preocupări în domenii specifice temei, dar și conexe, care au, astfel, la dispoziție un document sintetic de evoluție a conceptului de erori judiciare, a condițiilor și formelor în care poate fi atrasă răspunderea civilă delictuală pentru acestea, analizându-se impactul asupra sistemului judiciar în ansamblu și necesitatea unei abordări unitare a acestei problematici în vederea asigurării respectării drepturilor omului.

Prin prisma implicațiilor la adresa întregii societăți, tema aleasă este una de *actualitate* pentru asigurarea unei normale funcționări a sistemului de justiție, aspectele prezentate și diferențierile făcute între cazurile de eroare judiciară și simplele erori identificate în activitatea de judecată, care pot fi remediate în căile de atac având o utilitate practică și putând constitui

temei pentru elaborarea unor proiecte legislative în domeniu, consolidând încrederea generală a cetățenilor în actul de justiție.

Răspunderea civilă delictuală pentru erori judiciare nu beneficiază de o reflectare extinsă în literatura de specialitate națională, astfel că această temă prezintă, pentru noi, numeroase oportunități de valorificare, lucrarea noastră putând deschide perspective suplimentare de cercetare, în condițiile în care calitatea actului de justiție este și a fost dintotdeauna importantă pentru asigurarea securității statale.

2. Metodologia cercetării

Scopul demersului de cercetare științifică îl constituie realizarea unei analize care să constituie fundament al dezvoltării cadrului legislativ în materia răspunderii Statului și magistraților, a clarificării conceptuale a noțiunii de eroare judiciare, cu impact asupra calității actului de justiție, constituind un punct de plecare util în cercetări ulterioare, care să aibă ca obiectiv evitarea pronunțării hotărârilor judecătorești în condiții de nelegalitate, ce pot produce grave perturbări și pot avea efecte nu doar la nivel individual, ci și asupra comunității, afectând stabilitatea statală.

Totodată, pe parcursul lucrării noastre, am prezentat implicațiile și impactul erorii judiciare atât cu privire la justițiabili, priviți individual, dar și cu privire la sistemul judiciar în ansamblu, putând crea un sentiment de neîncredere în actul de justiție, în stabilitatea sistemului judiciar, ceea ce ar determina fragilizarea autorității puterii judecătorești.

De aceea, considerăm că o adevărată *provocare* cu care se confruntă în prezent sistemul judiciar este legată de calitatea actului de justiție, deoarece de modul ei de rezolvare, sub toate aspectele legale și organizatorice, depind stabilitatea statală și garantarea încrederii în instituțiile Statului, drept pentru care pe parcursul cercetării științifice am explicat impactul erorilor judiciare pentru asigurarea stabilității sistemului de justiție și necesitatea respectării normelor de drept.

Răspunderea civilă delictuală pentru erori judiciare nu poate fi disociată de analiza importanței magistraților pentru sistemul judiciar, rolul esențial al acestora fiind de a asigura respectarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, independența lor constituind un element esențial al normalei funcționări a sistemului judiciar, ce are ca scop protejarea intereselor tuturor persoanelor raportat la importanța respectării regulilor de drept pentru asigurarea echilibrului sistemului judiciar și pentru corectitudinea actului de justiție.

Astfel, în elaborarea cercetării am expus faptul că independența, imparțialitatea, obiectivitatea și puterea de a acționa fără niciun fel de influență subiectivă, presiuni, amenințări sau interferențe, directe sau indirecte constituie aspecte esențiale pentru procesul decizional,

soluțiile pronunțându-se în acord cu interpretarea faptelor și cu respectarea prevederilor legale incidente în cauza respectivă, exercitarea responsabilităților judiciare având ca scop soluționarea cauzelor în mod corect, eficient și rapid, cu respectarea în mod egal a drepturilor părților din proces, fără niciun fel de ingerință în actul de realizare a justiției.

De asemenea, în cadrul lucrării am detaliat compatibilitatea dintre instituția răspunderii civile delictuale pentru erori judiciare și independența magistraților, mai ales că procedura atragerii răspunderii pentru erori judiciare implică în prima etapă o acțiune îndreptată împotriva Statului prin care se constată existența erorii judiciare și prin care se stabilește cuantumul prejudiciului ce trebuie achitat, iar, în a doua etapă, care este facultativă, se poate iniția de către Stat o acțiune în răspundere civilă pe temei subiectiv în care să se verifice dacă sunt întrunite condițiile răspunderii personale a magistratului care a pronunțat soluția afectată de eroare judiciară.

Totodată, o altă provocare a demersului științific este legată de expunerea efectului pe care îl poate avea neîndeplinirea sau îndeplinirea în mod eronat de către magistrați a obligațiilor profesionale din perspectiva răspunderii civile, disciplinare, dar și în unele cazuri penale, însă aceste măsuri dispuse nu trebuie interpretate ca afectând independența sistemului judiciar și autoritatea instanțelor, ci constituie o consolidare a misiunii fundamentale a justiției, aceea de a proteja drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor, raportat la faptul că erorile produse în actul de justiție pot crea prejudicii materiale și morale.

Prezentul demers de cercetare științifică are ca *obiectiv fundamental* analiza conceptului de eroare judiciară din perspectiva răspunderii civile delictuale ce poate fi atrase în sarcina Statului, dar și a magistraților, cele două tipuri de răspundere având fundamente diferite, însă având același efect, respectiv afectarea în mod direct a încrederii în actul de justiție.

Pentru a asigura coerența conceptuală a lucrării și a cercetărilor derulate, am acordat o atenție aparte formulării atente a *problematicii specifice* legate de abordarea răspunderii civile delictuale pentru erori judiciare, cu scopul principal de a stabili conexiunea dintre acesta și calitatea actului de justiție, pornind de la *ipoteza principală* că atragerea răspunderii civile delictuale pentru erori judiciare constituie un pilon fundamental pentru sistemul judiciar.

Lucrarea analizează evoluția conceptului de răspundere civilă delictuală, în general, și de răspundere civilă delictuală pentru erori judiciare, în particular, cu prezentarea condițiilor generale și particulare care trebuie îndeplinite pentru atragerea acestui tip de răspundere, dar și a specificității privitoare la prejudiciul derivat din erori judiciare.

Considerăm că această modalitate de expunere reprezintă un aport adus înțelegerii și dezvoltării în continuare a acestor aspecte importante în care interconectarea normelor juridice și

a protecția drepturilor cetățenilor sunt în strânsă legătură cu asigurarea stabilității statale, ce poate fi amenințată de neîncrederea în sistemul judiciar.

Astfel, contribuția științifică realizată în cadrul demersului de cercetare constă în analiza răspunderii civile delictuale pentru erori judiciare, în corelare cu necesitatea existenței calității actului de justiție, aceste concepte fiind abordate în mod corelat, ca fundament al dezvoltării unui sistem de justiție adaptat unui stat de drept, care să poată face față provocărilor constante.

Utilitatea practică a cercetării științifice efectuate este relevată în expunerea celor mai importante cazuri de erori judiciare identificate în practica instanțelor de judecată la nivel internațional, european, dar și național, care sunt analizate atât din perspectiva faptei ilicite, ca și condiție esențială a reținerii răspunderii civile delictuale, cât și al prejudiciului, fiind relevante și menționarea unor hotărâri judecătorești din practica recentă pentru a exemplifica modul de combinare al categoriilor de daune, dar și al tipurilor de daune, din care să rezulte impactul produs de eroarea judiciară asupra victimei directe atât din punct de vedere moral, cât și material, dar și asupra membrilor de familie, al locului de muncă, fiind identificate în jurisprudență cazuri în care, deși s-a constatat că petentul a fost victima erorii judiciare, simpla recunoaștere a acesteia a fost suficientă, nemaifiind necesar a se acorda și despăgubiri.

Totuși, pentru partea de cercetare științifică ce are în vedere reglementarea erorii judiciare în alte sisteme de drept, considerăm că ar fi fost utilă deplasarea efectuată în cel o puțin o țară reprezentativă pentru fiecare sistem de drept și culegerea unor informații în mod direct, ceea ce constituie *limite ale cercetării*.

Apreciem că ar fi fost oportună participarea pe parcursul studiilor doctorale la programe Erasmus, în parteneriat cu universități din străinătate, pentru a avea acces la resurse bibliografice mai complexe realizate în domeniul răspunderii civile delictuale pentru erori judiciare, acestea reprezentând alte *limite ale cercetării*, dar, totodată, și *posibilități de dezvoltare* a acesteia, în viitor.

Prezenta cercetare științifică *și-a propus* ca la final să reliefeze importanța sistemului judiciar într-un stat de drept, a pronunțării unor hotărâri judecătorești în condiții de legalitate, fără afectarea drepturilor și intereselor cetățenilor, dar și a necesității existenței unui cadru normativ complex în materia răspunderii civile delictuale pentru erori judiciare, care să răspundă provocărilor multiple ce pot apărea în actul de justiție. Ca urmare, reducerea cazurilor de erori judiciare reprezintă unele din cele mai importante aspecte care trebuie avute în vedere la adoptarea politicilor în domeniul judiciar.

În scopul atingerii obiectivelor demersului științific am utilizat, în principal următoarele metode:

- *metoda istorică* de cercetare pentru a evidenția evoluția legislativă a conceptelor de răspundere civilă, răspundere a Statului, dar și a noțiunii de prejudiciu;
- *metoda descriptivă* pentru prezentarea și detalierea unor concepte privind răspunderea civilă delictuală, eroare judiciară, faptă ilicită, prejudiciu;
- *metoda calitativă* bazată pe studiul bibliografiei;
- *metoda analizei* pentru realizarea conexiunilor dintre conceptele de răspundere civilă delictuală și eroare judiciară, pe de o parte, și normala funcționare a justiției, pe de altă parte;
- *metoda sociologică* la determinarea contextului apariției, dezvoltării și fundamentării răspunderii civile, în general, și a răspunderii Statului pentru erori judiciare, în subsidiar;
- *metoda comparativă* în reglementarea erorii judiciare în alte sisteme de drept, dar și în prezentarea altor tipuri de răspundere juridică incidente în cazul erorii judiciare.

Aceste metode de cercetare am considerat că sunt cele mai adecvate raportat la specificul temei abordate, mai ales că în efectuarea demersului nostru științific am încercat, de cele mai multe ori, să acordăm preferință surselor primare și, în măsura în care nu sunt accesibile, celor secundare, dar și doctrinei de specialitate.

Analiza prevederilor legislative naționale specifice răspunderii civile delictuale pentru erori judiciare facilitează cunoașterea aprofundată a problematicii și aprecierea optimă a evoluției pe termen scurt și mediu a diverselor domenii în care această formă de răspundere are sincope, dar și realizarea unei prezentări realiste a posibilităților de diminuare a cazurilor de erori judiciare.

Ipoteza de lucru aleasă pentru analiza obiectivelor propuse a fost de tip deductiv bazat pe studiul bibliografic ce se raportează la documente de actualitate primare, secundare și terțiare cuprinse în literatura relevantă citată, cât și în studii articole și documente legislative accesibile în mediul online.

Totodată, trebuie precizat că rezultatele cercetării au fost diseminate atât prin susținerea de prezentări referitoare la tematica prezentei lucrări, în calitate de unic autor, la conferințe naționale de drept, dar și prin publicarea de articole în reviste de specialitate recunoscute, acreditate în domeniul drept.

3. Structura lucrării

Lucrarea este structurată pe șase capitole care corespund direcțiilor de cercetare abordate în conținutul acesteia.

Astfel, primul capitol intitulat „*Considerații generale privind răspunderea civilă delictuală și funcționarea sistemului de justiție*” are ca ipoteza specifică faptul că răspunderea civilă delictuală pentru erori judiciare este una din cele mai importante instituții juridice din sistemul normativ național, iar puterea judecătorească reprezintă pilonul fundamental al unui stat de drept.

Direcția de cercetare științifică a acestui capitol se preocupă de prezentarea considerațiilor generale privind răspunderea civilă din perspectiva evoluției conceptelor de răspundere civilă delictuală, prejudiciu și răspundere a Statului, al principiilor răspunderii civile delictuale, a funcțiilor răspunderii, realizându-se o abordare multifacetată a conexiunilor logico-juridice dintre aceste concepte, inițial printr-o abordare teoretică a lor, urmată de prezentarea principalelor reglementări legale în domeniu, analizându-se și influența răspunderii civile delictuale pentru erori judiciare asupra normalei funcționări a sistemului de justiție.

Instituția erorii judiciare nu poate fi disociată de prezentarea sistemului judiciar din România, respectiv a celor mai relevante aspecte privitoare la separația puterilor în Stat, la importanța puterii judecătorești și a independenței acesteia în cadrul celor trei puteri ale Statului, la normala funcționare a sistemului de justiție, cu expunerea relației identificate între puterea legislativă și cea judecătorească, pe de o parte, iar, pe de altă parte, între puterea executivă și cea judecătorească, prezentând elementele de interferență constatate după analiza atribuțiilor fiecăreia dintre ele, dar și interdependența dintre acestea, cu scopul de a demonstra că puterile consacrate la nivel constituțional constituie baza unui stat de drept, ceea ce determină obligativitatea colaborării între acestea, a existenței unui dialog instituțional, dar și a respectului reciproc.

Cu toate că în cadrul sistemului de justiție se dorește ca existența erorilor judiciare să fie redusă, totuși, în practică, se constată existența unor astfel de situații, de aceea este necesar ca acest concept să beneficieze de reglementare legală și să fie stabilit la nivel normativ care este modalitatea în care intervine răspunderea, în primul rând pentru Stat, iar, în subsidiar, dacă sunt îndeplinite condițiile legale, pentru magistratul care a pronunțat soluția sau a întocmit actul afectat de eroare judiciară; aceste aspecte conturează importanța puterii judecătorești și a ideii că răspunderea civilă delictuală pentru erori judiciare este una din cele mai importante instituții juridice din sistemul normativ național, indispensabilă pentru normala funcționare a justiției, ceea ce validează ipoteza specifică a acestui capitol.

Al doilea capitol intitulat „Reglementarea erorii judiciare” are ca ipoteză specifică faptul că eroarea judiciară beneficiază de o reglementare la nivel internațional, regional și național, în toate sistemele de drept, ceea ce dovedește că stabilitatea sistemului de justiție, în ansamblu, la nivel global, dar și garantarea respectării drepturilor omului sunt în interdependență cu ideea de erori judiciare.

Direcția de cercetare a acestui capitol este axată pe definirea erorii judiciare și prezentarea sediului materiei la nivel internațional, regional, cu expunerea reglementărilor din cadrul european, dar și a celor din sistemul inter-american, precum și detalierea cadrului normativ referitor la erorile judiciare în dreptul intern, atât în domeniul dreptului penal, cât și a celui civil.

Astfel, am pornit prezentarea cadrului normativ referitor la erorile judiciare și la răspunderea care poate interveni în cazul constatării existenței acestora de la expunerea cronologică a reglementărilor identificate la nivel internațional, detaliind modalitatea de reglementare a erorii judiciare în Pactul internațional din 6 decembrie 1966 cu privire la drepturile civile și politice, în Magna Carta a Judecătorilor, în Carta Universală a Judecătorului și Carta Națiunilor Unite popoarele lumii, precum și în Declarația Universală a Drepturilor Omului, concluzionând că această instituție juridică este una de interes mondial, preocuparea pentru detalierea ei normativă nefiind una cu caracter de noutate pentru mediul juridic.

Am constatat că în cadrul Uniunii Europene nu există reglementări ample referitoare la erorile judiciare, însă există mențiuni cu privire la aceasta, în materie penală, în anumite acte normative, cum ar fi Protocolul nr. 7 la Convenția pentru apărarea drepturilor și libertăților omului, Carta drepturilor fundamentale ale Uniunii Europene, Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, Carta europeană privind Statutul judecătorilor, Consiliul Consultativ al Judecătorilor Europeni, acestea fiind detaliate prin hotărârile pronunțate de către Curtea de Justiție a Uniunii Europene și de Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cele mai reprezentative dintre acestea menționate în cadrul prezentării, sunt cauzele Cifit, Kobler, Traghetti del Mediterraneo ale Curții de Justiție a Uniunii Europene, dar și cauza Ullens De Schooten și Rezabek împotriva Belgiei a Curții Europene a Drepturilor Omului.

În sistemul inter-american, am expus erorile judiciare, astfel cum se regăsesc reglementate în Convenția Americană a Drepturilor Omului (Pactul de la San Jose), fiind expuse și cazuri relevante în materie din jurisprudența Curții Inter-americane a Drepturilor Omului, respectiv Caso Grande împotriva Argentinei, Cirio împotriva Uruguay, Baena Ricardo împotriva Panama și Rojas-Piedras împotriva Costa Rica.

De asemenea, un alt aspect important expus în cadrul acestui capitol vizează definirea erorii judiciare, reglementarea conceptui fiind detaliată pornind de prevederile constituționale din

art. 52, alin. 3, continuând cu dispozițiile Legii nr.303/2002 privind Statutul judecătorilor și procurorilor în vigoare la acest moment, dar și a normelor legale care s-au succedat după intrarea în vigoare a Legii nr. 303/2004 privind Statutul judecătorilor și procurorilor, în prezent abrogată și până la adoptarea reglementărilor actuale.

La nivel doctrinar am precizat că pentru definirea conceptului de erori judiciare sunt relevante elementele componente ale acesteia, care presupun în esență pronunțarea unor hotărâri vădit nelegale sau luarea unor măsuri abuzive, contrare legii sau probelor administrate în cauză, ce creează prejudicii pentru victimele acestora și le vatămă drepturile acestora, ceea ce atrage răspunderea Statului, ca entitate răspunzătoare pentru legalitatea actelor judiciare, fiind prezentată modalitatea în care se reflectă în reglementările din dreptul procesual civil și dreptul procesual penal.

În domeniul dreptului penal, cadrul normativ este constituit din art. 538-542 din Codul de Procedură Penală, iar în materia dreptului civil, neexistând o procedură specifică în cazul erorii judiciare, având în vedere interpretările doctrinare care fac conexiunea cu contestația în anulare specială, respectiv motivul prevăzut de art. 503, alin. 2, pct. 2 Cod Procedură Civilă, a fost detaliată această instituție juridică și condițiile care trebuie îndeplinite pentru admiterea acestei căi extraordinare de atac.

De asemenea, în cadrul capitolului al doilea, am expus reglementarea erorii judiciare în principalele sisteme de drept, arătând că toate statele lumii și toate sistemele de drept pornesc de la premisa că justiția este imparțială și independentă, cu respectarea dreptului la un proces echitabil, dar și cu respectarea drepturilor omului, indiferent de spațiul geografic în care se aplică regulile de drept; prezentarea a debutat cu detalierea caracteristicilor și elementelor de specificitate a sistemelor de drept anglo-saxon, romano-germanic și musulman, a diferențierilor dintre acestea, continuând cu modul de reflectare a erorii judiciare în legislația națională a unor State reprezentative pentru fiecare dintre sisteme, concluzionând că această instituție juridică este una fundamentală pentru un stat modern, care prezintă importanță nu doar în dreptul intern, ci și în cel internațional.

Un ultim aspect prezentat în cadrul acestui capitol l-a constituit prezentarea erorii judiciare în mai multe țări din America latină, respectiv Mexic, Chile, Ecuador, Columbia și Peru, în cadrul cărora instituția răspunderii pentru erori judiciare este reglementată la nivel constituțional și detaliată de reglementări subsidiare, în concordanță cu prevederile internaționale în domeniu.

Astfel, concluzia care se desprinde după expunerea reglementărilor privitoare la instituția erorilor judiciare și a modalității de atragere a răspunderii în cazul acestora este că la nivel internațional, regional și național există cadru normativ aplicabil în ipoteza constatării existenței

erorilor judiciare în actul de justiție, prevederile legale în materie fiind regăsite în toate sistemele de drept, chiar dacă conțin diferențieri de abordare a aspectelor normative, expresie a importanței acestei instituții juridice pentru stabilitatea sistemului de justiție, în ansamblu, la nivel global, dar și pentru garantarea respectării drepturilor omului, astfel că ipoteza specifică a acestui capitol este validată.

Al treilea capitol denumit “*Elemente de specificitate cu privire la răspunderea pentru erorile judiciare*” are ca ipoteză specifică faptul că erorile judiciare sunt în strânsă conexiune cu calitatea actului de justiție și cu securitatea sistemului judiciar, în ansamblu.

Direcția de cercetare din acest capitol se preocupă de prezentarea principalelor caractere juridice ale răspunderii civile pentru erori judiciare, ca formă a răspunderii civile, ce aparține, în principal, Statului, în calitate de garant al respectării corectitudinii în procedurile judiciare, iar, în subsidiar, magistratului care a săvârșit un act judiciar afectat de erori judiciare, aceasta având caracter facultativ.

Totodată, au fost expuse principalele tipuri de erori judiciare, în cadrul acesta fiind menționate erorile de drept, erorile cauzate de neclaritatea hotărârilor judecătorești, precum și erori derivând din nerespectarea unor formalități procedurale; de asemenea, s-a făcut distincția între veritabile erori judiciare, pe de o parte, iar, pe de altă parte, între erori determinate de eronata interpretare a aspectelor de fapt ori a probatoriilor sau a normelor legale, care nu se pot încadra în categoria erorilor judiciare.

De asemenea, a fost detaliată sfera persoanele care pot comite erori judiciare, reprezentată de magistrați, care conform Legii nr. 303/2022, pot fi judecători și procurori, urmând a fi prezentate condițiile pentru accesarea în această profesie, dar și principiile fundamentale care guvernează această demnitate publică, respectiv independența, imparțialitatea, dar și aspecte relevante privitoare la apărarea independenței, imparțialității și a reputației profesionale.

Deși independența magistraților este de esența activității acestora, nu trebuie omisă importanța cooperării dintre aceștia și instituțiile cu atribuții în administrarea sistemului judiciar, pentru garantarea dreptului părților la un proces echitabil, la soluționarea cauzelor într-un termen rezonabil, optim și previzibil, cu apărarea judecătorilor și procurorilor în fața oricăror ingerințe și abuzuri, indiferent de modalitatea în care acestea sunt realizate.

În aceste condiții, am remarcat o distincție între cele două categorii profesionale care compun noțiunea de magistrați, respectiv judecători și procurori; judecătorii se bucură de independență în realizarea atribuțiilor profesionale, pe când procurorii sunt supuși, pe de o parte, controlului ierarhic, iar, pe de altă parte, autorității puterii executive, aceste aspecte fiind realizate cu protecția independenței acestora, însă, totodată, le creează posibilitatea de a primi

instrucțiuni de la autoritatea ierarhic superioară, obligatoriu date în scris și în concordanță cu legea, ceea ce generează o formă de răspundere în fața procurorului ierarhic superior.

În plus, în cadrul acestui capitol au fost prezentate cauze ale apariției erorilor judiciare, printre care lipsa de finanțare a sistemului judiciar, lipsa de personal, lipsa de previzibilitate și claritate a normelor juridice, lipsa interpretării unitare a legii, numărul ridicat de acte normative care se adoptă, dar și frecvența ridicată de modificări sau completări ale normelor legale, precum și factori care pot reduce cazurile de erori judiciare, respectiv unificarea practicii judiciare, creșterea gradului de specializare în activitatea judiciară și a nivelului de formare profesională în sistemul judiciar.

Astfel, concluzia care s-a desprins din prezentarea elementelor de specificitate cu privire la erorile judiciare este că acestea constituie una din cele mai complexe instituții juridice ale sistemului judiciar, prin faptul că efectele lor nu pot fi analizate doar în corelație cu răspunderea civilă, ci și cu sistemul judiciar în ansamblu, cu activitatea profesională a magistraților, cu independența și imparțialitatea acestora, cu necesitatea existenței unui act de justiție de înaltă calitate și cu obligativitatea respectării securității raporturilor juridice, ceea ce validează ipoteza specifică a acestui capitol.

Al patrulea capitol intitulat „*Analiza criteriilor răspunderii civile delictuale a Statului pentru erori judiciare*” are ca ipoteză specifică faptul că juridice instituția erorilor judiciare constituie un important reper în activitatea judiciară în ceea ce privește menținerea unui nivel ridicat al încrederii cetățenilor în legalitatea activității de judecată, aceasta având aplicabilitate restrânsă determinată de rigurozitatea condițiilor care trebuie îndeplinite de petent pentru a se constata că a fost victima unei erori judiciare,

Direcția de cercetare din acest capitol analizează fundamentului răspunderii civile pentru erori judiciare, analizat din perspectivă obiectivă, în cazul răspunderii Statului, dar și subiectivă în situația răspunderii magistraților, dar și a criteriilor răspunderii civile delictuale a Statului pentru erori judiciare, pornindu-se de la expunerea condițiilor generale ale atragerii răspunderii civile, respectiv fapta ilicită, prejudiciul, vinovăția, dar și legătura de cauzalitate dintre faptă și prejudiciu.

Noțiunea de eroare judiciară este abordată și din perspectivă jurisprudențială respectiv prin prisma interpretărilor date de către instanțele de judecată, atât cele internaționale, trimerile fiind făcute la cauze identificate în Statele Unite ale Americii, dar și în Statele din America de Sud, cât și cele europene, aspectele prezentate având ca scop efectuarea unei delimitări între veritabilele erori judiciare, care aduc o interpretare restrictivă a conceputului și celelalte greșeli sau neconcordanțe în stabilirea faptelor și interpretarea legii, ce nu se încadrează în categoria erorilor judiciare.

În ceea ce privește fapta ilicită ne-am axat pe expunerea erorilor de drept, a celor cauzate de nerespectarea unor formalități procedurale, cu prezentarea unor cazuri în care s-au constatat comise fapte ilicite din jurisprudența internațională, respectiv în Statele Unite ale Americii și în Statele din America de Sud, dar și de către instanțele europene și am reliefat faptul că nemulțumirea unei persoane față de soluția pronunțată într-o hotărâre judecătorească nu implică automat existența unei erori judiciare în condițiile în care activitatea magistratului s-a realizat în limitele legale și nu a fost rezultatul unei greșeli vădite în stabilirea faptelor sau în interpretarea ori aplicarea legii; astfel, simpla neconcordanță de drept cu privire la interpretarea textelor legale nu duce la reținerea erorii judiciare, în esență, aceasta constând în neglijarea de către judecător a unor date cu caracter incontestabil, încălcând ordinea de drept, prin pronunțarea unei hotărâri, ca ultimă etapă a fazei judecătii, care nu poate fi sub nicio formă acceptată de practica judiciară.

Totodată, am arătat că principala modalitate în care erorile din actul de judecată pot fi reparate este în cadrul căilor de atac, răspunderea pentru erori judiciare, fie din partea Statului, fie a magistraților putând fi atrasă numai în cazuri excepționale, generalizarea atragerii răspunderii și constatării existenței unor erori judiciare având grave consecințe asupra stabilității sistemului judiciar.

De asemenea, am menționat că repararea prejudiciului reprezintă unul din cele mai importante elemente ale ideii de răspundere civilă delictuală a răspunderii Statului pentru erori judiciare ținând cont de faptul că prin comiterea unei fapte ilicite sunt afectate valori fundamentale ale vieții persoanei, fiind important ca erorile judiciare să aibă o anumită gravitate și să se încerce o restabilire a echilibrului social și a ordinii juridice în cadrul societății; am dovedit faptul că prejudiciul se poate repara patrimonial în natură sau prin echivalent bănesc, ori prin acoperirea prejudiciului moral, de cele mai multe ori existând în practică o combinație a acestor forme, condițiile necesare a fi îndeplinite de prejudiciu este ca acesta să fie cert, direct, personal, material sau moral, reparația urmărind să fie integrală pentru ca obiectivul să fie îndeplinit.

În ceea ce privește condiția vinovăției, am prezentat faptul că aceasta nu trebuie îndeplinită în cazul răspunderii civile delictuale obiective, categorie în care se încadrează răspunderea Statului pentru erori judiciare, astfel că vinovăția, care are în vedere atitudinea psihică a autorului faptei ilicite, este relevantă doar în ipoteza în care Statul exercită un drept de regres împotriva magistratului care a comis eroarea judiciară.

Referitor la condiția legăturii de cauzalitate între faptă și prejudiciu, am prezentat obligativitatea dovedirii în cazul răspunderii civile delictuale că fapta produsă de către magistrat este cauza necesară care a generat prejudiciul ce se impune a fi reparat, fiind important de analizat dacă fapta magistratului are ca efect pronunțarea unei hotărâri judecătorești evident

contrare legii, principiilor dreptului, cerințelor echității și care generează prejudicii justițiabililor, aspect care se poate realiza cu dificultate în cazul prejudiciilor morale din cauza multitudinii de factori de care trebuie ținut cont.

În analiza condițiilor particulare ale răspunderii Statului pentru erori judiciare, ca și aspecte procedurale, au fost evidențiate calitatea procesual pasivă ce aparține Statului prin Ministerul Finanțelor Publice, competența teritorială și materială specifică, posibilitatea formulării unei cereri de intervenție în cauză de către magistrat, fiind făcute și propuneri de modificare legislativă privitoare la implicarea Consiliului Superior al Magistraturii în cazul acțiunilor ce au ca obiect răspunderea civilă delictuală a Statului pentru erori judiciare, ținând cont de atribuțiile legale ale Ministerului Finanțelor Publice și de imposibilitatea de a efectua o apărare efectivă, care să aibă ca scop protejarea independenței sistemului judiciar, pentru ca acest tip de acțiune să nu se transforme într-o modalitate de amenințare față de activitatea judecătorilor și procurorilor.

Ca și condiții specifice ale răspunderii civile delictuale a Statului pentru erori judiciare am prezentat existența unui proces civil sau penal aflat în curs de derulare, a unor acte procesuale efectuate de către judecător sau procuror, nerespectarea sau încălcarea dispozițiilor legale de drept material și procesual, care să aibă caracter evident, să afecteze grav drepturile, libertățile și interesele legitime ale persoanei, să producă o vătămare, care să nu poată fi remediată într-o cale de atac.

Răspunderea civilă delictuală a Statului pentru erori judiciare constituie una din cele mai importante instituții juridice incidente în activitatea de judecată, care, deși are o aplicabilitate restrânsă, determinată de rigurozitatea condițiilor care trebuie îndeplinite de petent pentru a se constata că a fost victima unei erori judiciare, reprezintă un important reper în activitatea judiciară, care are la bază necesitatea menținerii unui nivel ridicat al încrederii cetățenilor în legalitatea activității de judecată, de creare a unui sistem judiciar consolidat și de respectare a independenței magistraților și a principiului legalității, astfel că s-a validat ipoteza specifică a acestui capitol.

Al cincilea capitol denumit *“Particularități ale răspunderii Statului pentru erori judiciare privitoare la prejudiciu”* are ca ipoteză specifică faptul că prejudiciul este o componentă fundamentală în cadrul răspunderii civile delictuale a Statului pentru erori judiciare, rolul determinant în stabilirea acestuia revenind judecătorului investit cu soluționarea cazului.

Direcția de cercetare din cadrul celui de-al cincilea capitol se axează pe analiza aspectelor legate de prejudiciile create prin comiterea unor erori judiciare și modalitățile de restituire a acestora, proces complex și, totodată, dificil, prin prisma implicațiilor pe care aceste fapte ilicite le au nu doar asupra victimei directe, ci și asupra încrederii în sistemul judiciar, în

ansamblu.

În acest sens, prevederile cadru care guvernează instituția reparării prejudiciului cauzat de fapte ilicite trebuie analizate cu rigurozitate și aplicate în mod strict și limitativ în situația răspunderii civile delictuale a Statului derivând din erori judiciare pentru ca, pe de o parte, să nu determine o îmbogățire fără justă cauză a victimei, iar, pe de altă parte, să nu perturbe buna funcționare a sistemului judiciar prin încercări de șicanare abuzivă a activității magistraților.

Cercetarea științifică în acest capitol s-a axat pe detalierea modalităților de reparare a prejudiciilor materiale și morale cauzate de erori judiciare, aspecte relevante privind stabilirea cuantumului despăgubirilor, detaliind criteriile de stabilire a acestora, ținând cont de consecințele negative suferite de victima erorii judiciare pe plan fizic și psihic, importanța valorilor lezate, măsura în care acestea au fost lezate, intensitatea de percepere a consecințelor vătămării, afectarea situației familiale, profesionale și sociale, făcând trimitere inclusiv la jurisprudență națională și internațională relevantă, dar și la diferențierile care există între cele două categorii de prejudicii din perspectiva modalităților de efectuare a probatoriilor și al coexistenței acestora.

De asemenea, în acest capitol au fost analizate categoriile de prejudicii care se pot solicita în cazul erorilor materiale, factorii identificați în funcție de care apreciem că se stabilesc despăgubirile, precum și factori ce înlătură acordarea lor sau care reduc cuantumul sumelor stabilite, ce apreciem că vizează, în principal, victima erorii judiciare și comportamentul ei în cadrul procesului, respectiv situațiile în care a împiedicat aflarea adevărului, a contribuit prin atitudine culpabilă la luarea unei măsuri preventive față de ea sau a amânat prezentarea unor probe, situație care a determinat pronunțarea unei hotărâri de condamnare în ceea ce o privește.

Considerăm că în cadrul cercetării științifice realizate în cadrul acestui capitol am dovedit faptul că prejudiciul este o componentă fundamentală în cadrul răspunderii civile delictuale a Statului pentru erori judiciare, inclusiv din perspectiva faptului că sumele acordate nu pot fi identice pentru toate victimele erorii judiciare, rolul determinant în această procedură revenind judecătorului investit cu soluționarea cazului și modului în care victima erorii judiciare reușește să probeze daunele materiale și morale suferite din cauza comiterii erorii judiciare, astfel că s-a validat ipoteza specifică a capitolului.

Al șaselea capitol este intitulat *„Conexiunea dintre răspunderea civilă delictuală și alte forme ale răspunderii juridice în cazul erorilor judiciare”* și are ca ipoteză specifică faptul că între formele de răspundere aplicabile magistraților există strânse conexiuni și interdependențe, aplicarea tuturor fiind o garanție a scăderii numărului erorilor judiciare identificate în practica instanțelor de judecată.

Direcția de cercetare a acestui capitol are în vedere prezentarea cadrului juridic general actual privitor la răspunderea magistraților, reprezentat de Legea nr. 303/2022 privind statutul

judecătorilor și procurorilor, în care se regăsesc reglementate cele trei forme de răspundere ale magistraților, respectiv răspunderea disciplinară, penală și civilă, care au fost detaliate, cu expunerea inclusiv a aspector de specificitate.

În ceea ce privește răspunderea disciplinară a magistraților am arătat că aceasta este fundamentată pe exigența pe care aceștia sunt obligați să o manifeste în exercitarea atribuțiilor profesionale, Legea nr. 303/2022 reglementând în mod clar situațiile considerate abateri disciplinare, dar și sancțiunile aplicate și procedurile de urmat, fiind esențiale caracterul previzibil al normelor legale, dar și posibilitatea contestării sancțiunilor.

În materia răspunderii penale, am constatat faptul că magistrații sunt egali cu restul cetățenilor din perspectiva atragerii răspunderii penale, diferențierile vizând chestiuni procedurale, necesare pentru evitarea situațiilor de abuz asupra activității pe care aceștia derulează, fiind prezentate aspecte privitoare la politica statală privitoare la competența efectuării urmăririi penale în cauzele în care aveau calitatea de subiecți activi ai infracțiunilor magistrați, începând din anul 2018 până în prezent.

Răspunderea civilă a magistraților am dovedit că este strâns legată de răspunderea Statului pentru erori judiciare, fiind expuse aspecte relevante privitoare la acțiunea în regres ce poate fi exercitată de către Stat împotriva magistraților, atât în dreptul național, cât și în alte state ale Uniunii Europene, constatând că acestea reglementează posibilitatea exercitării dreptului de regres împotriva magistratului ce a comis o eroare judiciară; am prezentat și detaliat în cadrul acestui capitol obligativitatea încheierii unei asigurări de răspundere civilă profesională pentru magistrați, ca modalitate de asigurare a unei despăgubiri totale a victimei erorii judiciare și garanție a faptului că plata prejudiciului se va face integral.

Totodată, în cadrul acestui capitol, considerăm că am demonstrat că legislația în vigoare garantează un echilibru între independența magistraților și răspunderea lor, principii care nu se află în antiteză, ci, din contră, constituie modalități de conturare a evoluției sistemului judiciar și ale adaptării la cerințele societății moderne, ce impun existența unor forme de răspundere în cazul magistraților, care, însă, să nu presupună o subordonare față de o altă putere a Statului sau față de o altă entitate pentru că, în acest caz, s-ar încălca principiul separației puterilor în Stat și independența specifică magistraților.

Am precizat în cadrul cercetării efectuate că formele de răspundere nu sunt directe față de justițiabili pentru a nu se ajunge la situații de presiune asupra magistraților și activității lor; de aceea, atragerea răspunderii magistraților este directă față de Stat, nu față de cetățeni, însă este aptă să garanteze un sistem judiciar mai eficient și să confere o mai mare încredere în activitatea judiciară, conclusionând că abordarea interdependenței dintre tipurile de răspundere juridică aplicabile magistraților este utilă pentru a se stabili conexiunile dintre aceste forme de

răspundere, importanța lor pentru sistemul judiciar, pentru reducerea numărului erorilor judiciare, dar și pentru normala funcționare a Statului, în condițiile în care reglementarea răspunderii magistraților reprezintă o garanție a exercitării în parametri optimi a activității din sistemul judiciar, constatând în ultimii ani o atenție sporită acordată modalității de răspundere civilă pentru erori judiciare, astfel că s-a validat ipoteza specifică acestui capitol.

4. Concluzii finale

Ca și concluzie finală, considerăm că prin cercetarea științifică realizată s-a validat ipoteza principală, în sensul că am dovedit faptul că atragerea răspunderii civile delictuale pentru erori judiciare constituie un pilon fundamental al sistemului judiciar, în acest scop fiind create mecanisme juridice care să confere justițiabililor posibilitatea de a se adresa instanțelor de judecată în vederea constatării erorilor judiciare, dar și a obținerii despăgubirilor pentru prejudiciile suferite, ceea ce consolidează rolul important al justiției pentru asigurarea echilibrului statal și conturează impactul acestei instituții juridice asupra securității.

Totodată, am dovedit că este esențial ca hotărârile judecătorești, care reprezintă, în fapt, rezultatul activității judiciare, să fie pronunțate în concordanță cu legea, cu buna-credință și să confere părților sentimentul de încredere în sistemul judiciar și în echitatea acestuia, constituind baza înfăpturii actului de justiție, a înțelegerii procedurilor judiciare și a raționamentului în pronunțarea soluțiilor, constituind elementul esențial care trebuie analizat pentru a se stabili existența răspunderii civile delictuale pentru erori judiciare.

Apreciem că în cadrul temei alese, analiza evoluției conceptelor de erori judiciare și răspundere delictuală a conturat importanța prezentă și în special viitoare a cercetării științifice a ideii de răspundere, în principal a Statului, iar în subsidiar a magistraților, pentru asigurarea stabilității sistemului judiciar și pentru sporirea încrederii în justiție, într-o lume în continuă schimbare, în care legalitatea rămâne pilonul fundamental al securității raporturilor juridice.

Considerăm că România, la fel ca și celelalte state ale lumii, își intensifică permanent eforturile depuse pentru reducerea numărului cazurilor de erori judiciare, conștientizând implicațiile pe care acestea le au asupra sistemului de justiție și a administrării eficiente a justiției, ce presupune împărtășirea și aplicarea unor principii juridice și valori etice comune de către toți profesioniștii implicați în procesul judiciar, în acord cu dreptul la un proces echitabil și cu interesul cetățenilor de respectare a drepturilor acestora.

În cadrul cercetării realizate, am observat că, din perspectiva reglementării, dar și al sancțiunilor aplicabile, conceptele de răspundere civilă delictuală și eroare judiciară au evoluat, în sensul că, dacă inițial, răspunderea nu era abordată din perspectivă juridică, ci ca regulă de conduită necesar a fi îndeplinită pentru bunul mers al societății, ulterior aceasta s-a transformat

într-o instituție de drept ce atrage sancțiuni în cazul nerespectării; de asemenea, am constatat că, pentru ocrotirea intereselor victimelor erorii judiciare, s-a instituit temeiul obiectiv al răspunderii civile delictuale, pentru ca Statul, în calitate de garant al legalității actului de justiție, să răspundă în cazul constatării existenței erorilor judiciare, ceea ce dă eficiență instituției de drept și creează posibilitatea practică de a se repara prejudiciul, dacă se identifică că există, prezentând în demersul științific realizat modalitățile clasice de reparare a prejudiciului, aplicabile în cazul prejudiciului material, respectiv al celui moral, criterii legate de stabilirea cuantumului despăgubirilor pentru prejudiciul cauzat, categorii de prejudicii care se pot solicita în cazul unei erori judiciare, precum și factori în funcție de care se stabilesc despăgubirile, care duc la înlăturarea posibilității de acordare a despăgubirilor sau la reducerea acestora.

Totodată, în cadrul demersului de cercetare științifică am arătat că legislația actuală consacră o răspundere directă a Statului pentru erori judiciare, în calitate de garant al unui sistem judiciar eficient, care să protejeze drepturile și libertățile cetățenilor, iar, în subsidiar, o răspundere a magistratului care se face vinovat de comiterea unei erori judiciare, sub condiția existenței unei hotărâri judecătorești definitive care să o constate, pentru bunul mers al societății și pentru normala funcționare a unui stat de drept fiind indispensabil ca orice conduită a magistraților contrară legii să fie sancționată, acesta fiind și motivul pentru care legiuitorul român a prevăzut trei forme de răspundere juridică în cazul judecătorilor și procurorilor, respectiv cea penală, cea disciplinară și cea civilă.

Am precizat în cadrul cercetării efectuate că formele de răspundere pentru erori judiciare nu sunt directe față de justițiabili pentru a nu se ajunge la situații de presiune asupra magistraților și a activității lor, ceea ce ar putea constitui o modalitate de interferență în independența acestora, prin faptul că ar fi puși în situația de a da explicații cetățenilor despre modul de instrumentare al unui dosar și argumentele care au stat la baza pronunțării soluției într-un alt cadru decât cel am motivării hotărârii judecătorești sau actelor procesuale; de aceea, atragerea răspunderii magistraților este directă față de Stat, nu față de cetățeni, însă este aptă să garanteze un sistem judiciar mai eficient și să confere o mai mare încredere în activitatea judiciară.

Astfel, în cadrul cercetării realizate am argumentat că există o clară distincție între răspunderea Statului pentru erori judiciare, cu fundament obiectiv, și răspunderea personală a magistraților, cu fundament subiectiv, cele două condiții diferite ce trebuie îndeplinite, în sensul că, pentru atragerea răspunderii subiective a magistraților, este obligatoriu de verificat respectarea condiției vinovăției, pe când, răspunderea Statului implică existența doar a condițiilor faptei ilicite, a prejudiciului și a legăturii de cauzalitate între acestea; răspunderea personală a magistraților am demonstrat că este util a fi reglementată pentru a spori încrederea justițiabililor în sistemul de justiție și pentru a le crea convingerea că magistrații vor depune toate diligențele

necesare pentru a pronunța o hotărâre în condiții de legalitate și temeinicie, în caz contrar fiind conștienți că vor fi supuși unei forme de răspundere, care, însă, nu trebuie să devină o formă de abuz asupra judecătorilor și procurorilor, de natură să le afecteze independența și să reprezinte o permanentă amenințare în activitatea profesională a acestora.

Totodată, am observant că la nivel național s-a dorit crearea unui cadru normativ efectiv care să fie pus în aplicare pentru a remedia erorile comise de sistemul de justiție și să poată combate deficiențele sistemului ce creează premise pentru apariția erorilor judiciare, cum sunt cele legate de lipsa de predictibilitate a cadrului legislativ, resurse umane insuficiente, lipsa de previzibilitate cu privire remunerare, presiunile exercitate, în special prin intermediul mass-media asupra sistemului judiciar, încercarea de afectare a imaginii magistraților și a prestigiului profesional al acestora, astfel că pentru buna funcționare a sistemului de justiție sunt obligatorii adoptarea unor măsuri legislative previzibile pentru asigurarea unei practici unitare, existența unui personal calificat și suficient numeric pentru acoperirea necesităților de la nivelul instanțelor judecătorești și a unităților de parchet, care să își poată desfășura activitatea în spații optime, exercitarea în mod prompt și eficient de către Consiliul Superior al Magistraturii a apărării eficiente a magistraților de imixtiunile în actul de justiție și de încercarea de decredibilizare a magistraților, dar și alocarea de resurse financiare pentru modernizarea infrastructurii instanțelor judecătorești și a parchetelor.

În plus, cercetarea efectuată a identificat tendința actuală de creare a unui cadru juridic amplu care să permită sancționarea erorilor judiciare în ipoteza constatării acestora, acest deziderat, regăsindu-se la nivel internațional, european și național, fiind o constantă în toate sistemele de drept, modul de reglementare al răspunderii pentru erori judiciare fiind similar, cu excepția sistemului de drept islamic ce are puternice influențe religioase și în care accentul este pus pe păcatul comis de magistrat prin comiterea unei erori judiciare și pe răspunderea acestuia în fața forței divine, mai mult decât pe sancțiunile ce intervin urmare aplicării normelor legale.

Totodată, în cadrul demersului științific, am reliefat că legislația națională cuprinde o reglementare extinsă răspunderii juridice delictuale pentru erori judiciare, respectiv atât în domeniul dreptului penal, unde regăsim prevederi explicite în materie, cât și al celui civil, unde am arătat că legiuitorul a creat posibilitatea aplicării normelor juridice privitoare la contestația în anulare, în cazul constatării unei erori judiciare, fiind detaliate atât condițiile generale privitoare la răspunderea civilă delictuală necesar a îndeplinite, precum și condiții specifice, cu indicarea cerințelor de fond și a celor procedurale pentru a dovedi preocuparea legislativă constantă pentru conturarea unui cadru juridic detaliat privitor la această formă de răspundere, care a evoluat permanent în ultimii ani.

În cadrul cercetării am dovedit că instituția juridică a erorilor judiciare este una extrem de complexă prin faptul că efectele ei nu se raportează doar la răspunderea civilă delictuală, ci și la stabilitatea sistemului judiciar în ansamblu, la respectarea independenței și imparțialității magistraților, având în vedere faptul că această formă de răspundere nu incumbă doar magistratului care a produs eroarea judiciară în activitatea judiciară, ci și Statului, fiind fundamentată pe obligația sa de garantare a legalității actului de justiție de înaltă calitate și de preservare a securității raporturilor juridice.

Acest aspect justifică necesitatea impunerii unor criterii riguroase pentru existența răspunderii civile delictuale pentru erori judiciare, determinate de necesitatea menținerii unui nivel ridicat al încrederii cetățenilor în legalitatea activității de judecată, de creare a unui sistem judiciar consolidat și de respectare a independenței magistraților, ca profesioniști ai dreptului care veghează la protejarea drepturilor cetățenilor și la păstrarea ordinii de drept.

Totodată, am expus importanța bunei funcționări a sistemului judiciar, fundament al oricărui stat de drept, dar și necesitatea înfăptuirii unui act de justiție de înaltă calitate, cu respectarea obligațiilor profesionale a judecătorilor și procurorilor, a drepturilor părților, a legii, cu bună-credință și corectitudine, justiția fiind un pilon al stabilității statale, fiind obligatorie relația de colaborare instituțională cu celelalte puteri în Stat, respectiv cea legislativă și cea executivă, derulată în limitele Constituției și a prevederilor normative în vigoare, dar și buna conlucrare a sistemului judiciar cu celelalte categorii profesionale din domeniul juridic.

Ca element de originalitate al prezentei cercetări științifice, arătăm realizarea unei abordări complexe a noțiunii de prejudiciu cauzat de erorile judiciare, prin expunerea categoriilor de prejudicii ce pot deriva din aceste fapte ilicite, dar și a criteriilor în funcție de care se acordă, în analiza documentelor bibliografice studiate, condiția prejudiciului fiind analizată sumar, fără individualizarea tipurilor de prejudicii și a interdependenței dintre acestea, a jurisprudenței naționale, europene și internaționale relevante, mai ales că am observat că, în situația comiterii unei erori judiciare, nu se reține o singură formă a prejudiciului, întrucât sunt afectate mai multe drepturi și libertăți ale persoanei.

Totodată, un alt element de originalitate al demersului științific pe care l-am realizat îl constituie prezentarea modului de reglementare al răspunderii pentru erori judiciare în toate sistemele de drept semnificative, ceea ce a conturat importanța instituției de drept în sistemul dreptului în toate statele lumii, iar, pe de altă parte, a întărit ideea racordării normative a României la nivel internațional, prin existența în domeniu a unui cadru legislativ complex, care preia și dezvoltă principalele concepte juridice din materia răspunderii civile delictuale pentru erori judiciare, având în vedere și respectarea unor reguli de conduită la nivelul societății, a drepturilor persoanelor și a ordinii statale ce constituie un deziderat comun al oricărei

comunități; abordarea interdisciplinară a modalităților de răspundere ce pot interveni în cazul constatării existenței unei erori judiciare pe care am realizat-o a arătat că producerea unei erori judiciare nu are doar efecte patrimoniale pentru Stat, ci poate atrage și alte forme ale răspunderii juridice în cazul magistraților, respectiv răspunderea civilă, disciplinară și penală în cazul procurorilor și judecătorilor, dovadă a importanței acestei instituții juridice și a respectării principiului legalității în activitatea judiciară.

Tot ca aspect de originalitate, precizăm abordarea multidisciplinară a conceptului de justiție, atât din perspectivă juridică, cât și al securității, prin raportare la impactul asupra stabilității statale și al influenței pe care o pot avea erorile judiciare asupra încrederii în sistemul judiciar și în activitatea complexă a magistraților, pentru menținerea echilibrului statal și al garantării respectării drepturilor și libertăților cetățenilor, ținând cont că justiția nu se analizează doar în domeniul dreptului, ci are implicații pe multiple planuri ale vieții sociale, economice și politice.

Considerăm că am dovedit că, în situația antrenării răspunderii pentru eroare judiciară, este esențială respectarea dreptului la apărare al magistratului prezumat că ar fi comis o eroare judiciară și conferirea posibilității de a își face o apărare efectivă nu doar în etapa atragerii răspunderii personale, pe temei subiectiv, ci și atunci când persoana care se consideră victima erorii judiciare acționează în judecată Statul Român prin Ministerul Finanțelor Publice, procedură în care magistratul nu este parte.

Astfel, am apreciat că art. 269, alin. 1 din Legea nr. 303/2022 ar putea fi completat, în sensul ca Ministerul Finanțelor Publice să aibă un termen clar stabilit, în care comunice cererea de chemare în judecată către magistratul care este vizat, termenul optim pe care îl propunem fiind de 2 zile pentru ca, dacă judecătorul sau procurorul dorește, să aibă posibilitatea de a formula un punct de vedere, de care să se țină cont la momentul redactării întâmpinării de către Ministerul Finanțelor Publice.

Dacă magistratului nu îi este adusă la cunoștință presupusa eroare judiciară imediat după ce Statul, prin Ministerul Finanțelor Publice primește comunicarea instanței privind derularea acțiunii având ca obiect răspundere civilă delictuală pentru erori judiciare, apreciem că acesta este pus în imposibilitate de a realiza o apărare efectivă cu privire la fapta ilicită comisă în activitatea pe care a derulat-o, putând doar să încerce să dovedească că nu este îndeplinită condiția vinovăției în sarcina sa, dar fără a mai putea aduce probe cu privire la alte aspecte.

O îmbunătățire legislativă privitoare la reglementarea răspunderii civile delictuale pentru erori judiciare o poate constitui competența de soluționare a acțiunii în regres care poate fi stabilită în primă instanță în favoarea Înaltei Curți de Casație și Justiție, Secția I Civilă, raportat la implicațiile pe care această procedură o are asupra sistemului judiciar și al independenței

magistraților, de aceea considerăm indicat ca instanța supremă să fie desemnată cu soluționarea unor cauze de acest gen; astfel, *de lege ferenda*, este util a se analiza modificarea art. 269, alin. 14 din Legea nr. 303/2022, în sensul de a se preciza “competența de soluționare a acțiunii în regres revine, în primă instanță, Secției I Civile a Înaltei Curți de Casație și Justiție.”, precum și a alin. 15 din cadrul acestui articol, respective să se menționeze că “Împotriva hotărârii pronunțate potrivit alin. (14) se poate exercita calea de atac a recursului la Completul de 5 Judecători din cadrul Înaltei Curți de Casație și Justiție.”

Tot *de lege ferenda*, am propus ca în procedura judiciară de constatare a existenței erorilor judiciare în activitatea derulată de magistrați să aibă un rol esențial și Consiliul Superior al Magistraturii, nu doar Ministerul Finanțelor Publice, care are în prezent are calitatea procesual pasivă, deși nu deține atribuții legale în domeniul justiției, astfel că apreciem utilă îmbunătățirea art. 269, alin. 1 din Legea nr. 303/2022 în forma actuală, astfel încât să prevadă faptul că alături de Ministerul Finanțelor Publice, este obligatorie și citarea Consiliului Superior al Magistraturii, această modificare normativă considerând că ar avea impact pozitiv atât pe termen scurt, cât și mediu și lung asupra creării unui sistem judiciar consolidat, caracterizat prin responsabilitate, implicat în mod prompt în realizarea unei apărări efective și care să asigure un just echilibru între respectarea independenței magistraților și protejarea drepturilor justițiabililor.

Raportat la această propunere de modificare legislativă, am considerat indicat să se realizeze corelarea normativă și cu dispozițiile art. 541 din Codul de Procedură Penală care prevăd că în cauzele ce au ca obiect repararea pagubei, Statul este citat prin Ministerul Finanțelor Publice; ținând cont de aspectele prezentate, ar fi util ca alături de Stat, în aceste proceduri, să fie să fie citat și Consiliului Superior al Magistraturii, instituție cu atribuții explicite în domeniul justiției.

De asemenea, *de lege ferenda* apreciem că Legea nr. 303/2022 ar trebui să prevadă ca unică sancțiune pentru abaterea disciplinară a exercitării funcției cu rea – credință sau gravă neglijență cea a excluderii din magistratură, continuarea desfășurării activității de către un judecător sau procuror care a încălcat în mod conștient normele de drept, urmărind sau acceptând vătămarea unui justițiabil sau care a nesocotit din culpă, în mod grav, neîndoielnic și nescuzabil normele juridice fiind în mod evident incompatibilă cu misiunea profesiei de magistrat, care presupune exercitarea unui serviciu public, în interesul cetățenilor, pentru protecția drepturilor și intereselor lor legitime; astfel, am considerat că este util a se analiza modificarea art. 273 din Legea nr. 303/2022 pentru introducerea alin. 1, indice 1 care să prevadă că “În cazul abaterii disciplinare de la art. 271, lit. s, sancțiunea disciplinară aplicată va fi cea de la alin. 1, lit. f)”, această propunere de îmbunătățire legislativă fiind în directă corelare și cu jurământul depus de magistrați înainte de a începe exercitarea funcției, dar și cu obligația fundamentală a acestora

care vizează garantarea respectării drepturilor și libertăților individuale.

O lacună legislativă identificată o reprezintă lipsa reglementării erorii judiciare în Codul de procedură civilă, această instituție fiind analizată în prezent în corelare cu procedura contestației în anulare prevăzută de art. 503, alin. 2, pct. 2, însă fără a beneficia de o secțiune de sine stătătoare la fel ca în domeniul dreptului penal, care consacră repararea pagubei materiale în caz de eroare judiciară; având în vedere că în sistemul de drept românesc, eroarea judiciară este recunoscută atât în domeniul dreptului penal, cât și a celui civil, considerăm util ca reglementarea normativă să fie extinsă în ambele domenii pentru a se crea un cadru legislativ complex care să prevadă posibilitatea expresă a atragerii răspunderii în cazul comiterii erorilor judiciare.

În ceea ce privește criteriile avute în vedere la felul și întinderea reparației, constatăm că în prezent, art. 540 din Codul de Procedură Penală enumeră cu caracter exemplificativ anumite criterii avute în vedere la stabilirea cuantumului daunelor, însă în dreptul civil nu se regăsește o prevedere similară; în acest sens, apreciem indicat, ca și în dispozițiile ce vor fi introduse în Codul de Procedură Civilă să se regăsească dispoziții în această materie, care să detalieze cu caracter orientativ factorii în funcție de care să se stabilească întinderea și modalitatea de despăgubire a daunelor produse prin comiterea unei erori judiciare.

În plus, considerăm util, ca modalitate de îmbunătățire a cadrului legislativ actual, ca atât în domeniul dreptului penal, cât și a celui civil, să se prevadă în mod explicit la nivel legislativ ca hotărârile prin care se constată eroarea judiciară să fie în mod obligatoriu motivate în termen de 30 de zile de la data pronunțării soluției, atât la judecata în fond, cât și în căile de atac, având în vedere și faptul că dispozițiile art. 541, alin. 2 din Codul de procedură penală indică un termen de 6 luni de la data rămânerii definitive a hotărârii instanței de judecată prin care s-a constatat eroarea judiciară pentru a se putea exercita acțiune pentru obținerea reparării prejudiciului.

Apreciem că, în ipoteza în care hotărârea judecătorească de stabilire a existenței erorii judiciare nu ar fi motivată cu promptitudine, s-ar îngreui dreptul victimei erorii judiciare de a solicita repararea prejudiciului cauzat, raportat la faptul că nu s-ar putea încadra în termenul imperativ stabilit de art. 541, alin. 2 din Codul de procedură penală, ceea ce ar lipsi de efecte sentința sau decizia de constatare a erorii judiciare ținând cont că nu s-ar mai aplica posibilitatea dezdăunării pentru prejudiciul cauzat; termenul propus de 30 de zile pentru motivarea hotărârii judecătorești considerăm că este unul optim care să asigure, pe de o parte, posibilitatea magistraților care au pronunțat soluția de a argumenta soluția pronunțată, indiferent că este de admitere sau respingere, iar, pe de altă parte, de a oferi victimei erorii judiciare posibilitatea de își exercita efectiv dreptul la apărare în demersul judiciar pe care îl va iniția privitor la repararea

prejudiciului, de a avea timp suficient pentru a motiva acțiunea pe care o va introduce și de a argumenta în fapt și în drept temeinicia acesteia.

O direcție de acțiune ce ar trebui valorificată în viitor privește formarea unei conștiințe civice de respectare a principiului legalității și a drepturilor părților implicate în procedurile judiciare, condiții definitorii pentru orice stat democratic, care, pe termen lung, să aibă ca efect diminuarea cazurilor de erori judiciare, mai ales având în vedere că, deși îndatorirea principală de reparare a erorilor judiciare revine Statului, în calitate de garant al unei bune funcționări a justiției, în fapt această datorie este atribuită fiecărui membru al societății, care este afectat de fragilitatea sistemului judiciar, dar și pecuniar prin faptul că despăgubirile pentru erori judiciare sunt achitate din fonduri publice.

În plus, considerăm că prezenta temă de cercetare științifică poate fi valorificată în viitor în contextul dezbaterilor despre justiție și inteligența artificială, care presupune crearea unui cadru instituțional și legislativ adaptat la progresul tehnologic, dar care, pe de altă parte, să respecte drepturile și libertățile cetățenilor, accesul la justiție și dreptul la un proces echitabil; totodată, acest subiect rămâne unul delicat în contextul în care hotărârile judecătorești sunt motivate în funcție de specificitatea fiecărui caz în parte, purtând amprenta personală a magistratului care soluționează dosarul, a modului acestuia de a interpreta legea și probatoriile administrate, ceea ce face dificilă imaginarea la acest moment înlocuirea justiției clasice cu cea tehnologizată, deși ca argumente în favoarea celei din urmă pot fi aduse reducerea timpului de soluționare a cauzei, evitarea cazurilor de practică neunitară ori înlăturarea subiectivismului pe care îl poate manifesta în anumite situații magistratul.

Pe de altă parte, nu pot fi lipsite de interes discuțiile legate de importanța respectării confidențialității, securității pentru sistemul judiciar, dar și despre importanța digitalizării justiției, însă este esențial a se realiza o analiză fundamentată pentru conturarea unui cadru normativ specific, dar și pentru determinarea dacă inteligența artificială poate fi aplicată în actul de justiție în orice tip de acțiune sau trebuie limitată doar la anumite cauze.

Așa cum am dovedit, răspunderea civilă delictuală pentru erori judiciare intervine exclusiv pentru o acțiune umană, cea a magistraților, care realizează acte procesuale în care încalcă în mod evident dispozițiile legale sau pronunță o hotărâre judecătorească în contradicție cu legea sau cu aspectele de fapt, încalcând în mod grav drepturile persoanei, vătămare care nu a putut fi remediată într-o cale de atac, neputând fi analizată raportat la erori ale inteligenței artificiale ce nu presupun o acțiune a unui judecător sau procuror în pronunțarea unei soluții sau în derularea unei proceduri judiciare.

Totuși, considerăm că implicarea umană în realizarea justiției nu poate fi eliminată în totalitate în viitor ținând cont că de esența justiției este ca aceasta să se realizeze de către

oameni, aplicarea inteligenței artificiale putând fi discutată doar în cauzele cu caracter repetitiv din perspectiva probatoriilor administrate și a înscrisurilor necesare, însă în restul implicarea magistraților pentru interpretarea legii și a probelor este baza soluționării dosarului, având în vedere și faptul că motivarea temeinică a hotărârilor judecătorești nu reprezintă doar o obligație stabilită de legislația națională, ci constituie un principiu fundamental stabilit și de Convenția Europeană a Drepturilor Omului, analizat în corelare cu dreptul la un proces echitabil.

Astfel, deși implicarea inteligenței artificiale în justiție este un subiect de actualitate pentru sistemul juridic, care cu siguranță va fi dezvoltat prin cercetările viitoare în domeniul dreptului, considerăm că acesta nu are impact asupra răspunderii pentru erori judiciare, în sensul eliminării acestei forme de răspundere, ținând cont de faptul că modul de reglementare al justiției în legislația națională, europeană și națională în vigoare la acest moment implică în mod obligatoriu existența unei persoane umane care să exercite activitatea judiciară, neputând fi concepută eliminarea în integralitate a judecătorilor și procurorilor din actul de justiție și înlocuirea atribuțiilor lor cu inteligența artificială, care, chiar dacă ar eficientiza judecarea cauzelor și ar diminua timpul necesar pentru soluționarea acestora, nu ar putea să rezolve toate situațiile factice cu care sunt investite instanțele de judecată și parchetele, în care este indispensabilă activitatea de interpretare a legii și a probelor.

Pe de altă parte, digitalizarea justiției este o prioritate a politicii statale actuale, ce s-a accentuat după pandemia COVID-19, facilitând accesul la justiție și eficientizarea procedurilor judiciare, dar care nu poate înlătura factorul uman, ca principală resursă a justiției, numărul acestuia și calificarea profesională înaltă fiind în strânsă corelare cu calitatea actului de justiție, în viitor fiind indispensabil pentru buna funcționare a sistemului de justiție împletirea dintre inteligența artificială și cea umană.

În plus, apreciem că prezenta temă de cercetare științifică poate fi valorificată și din perspectiva dezideratului constant al existenței unui nivel înalt al calității actului de justiție, care este în strânsă legătură cu reducerea cazurilor de erori judiciare, cu identificarea cauzelor ce determină apariția acestora, dar și a modalităților de limitare, ținând cont de necesitatea permanentă de îmbunătățire a sistemului judiciar și de consolidare a capacității sale de reziliență, prin adaptarea continuă a resurselor umane, atât din perspectivă numerică, cât și al pregătirii profesionale la necesitățile instanțelor judecătorești și a parchetelor, pentru sporirea eficienței și eficacității justiției.

Totodată, *am propus* introducerea unor noi discipline de studiu, cu preponderență în mediul universitar, care să studieze funcționarea sistemului judiciar, importanța pronunțării hotărârilor judecătorești în condiții de legalitate, ca modalitate de reducere a cazurilor de erori

judiciare, predarea fiind util a fi însoțită de prezentarea jurisprudenței relevante, care să reflecte efectele pe care erorile judiciare le pot avea asupra victimei, dar și asupra persoanelor apropiate pe termen scurt, mediu și lung, precum și perturbările pe care le pot crea la nivelul întregii.

Materialul bibliografic pentru disciplina propusă am apreciat că poate fi fundamentat, măcar ca și resursă secundară, pe aspectele prezentate în conținutul prezentei lucrări științifice, care să fie adaptate permanent la cadrul normativ existent și la cazurile concrete identificate în practica instanțelor judecătorești internaționale, regionale sau naționale.

De asemenea, tot în acest sens, am considerat utile parcurgerea unor cursuri de formare profesională în domeniul răspunderii civile delictuale pentru erori judiciare, destinate atât cadrelor didactice ce doresc să se perfecționeze în acest domeniu, cât și magistraților, care să ajute la conștientizarea impactului pe care îl au erorile judiciare asupra sistemului judiciar, dar și asupra tuturor cetățenilor interesați de acest domeniu de studiu, care influențează în mod semnificativ viața fiecăruia dintre noi.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

Acte normative

***Carta Europeană din 10 iulie 1998 cu privire la Statutul judecătorului, adoptată de Consiliul Europei.

***Carta Organizației Națiunilor Unite, adoptată la San Francisco pe data de 26 iunie 1945, intrată în vigoare la data de 24 octombrie 1945.

***Carta Universală a Judecătorului, adoptată de Consiliul Central al Asociației Internaționale a Judecătorilor în Taiwan la 17 noiembrie 1999, actualizată la Santiago de Chile în 14 noiembrie 2017.

***Codul de procedură civilă, adoptat prin Legea nr. 134 din 1 iulie 2010, publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 545 din 3 august 2012.

***Codul de Procedură Penală, adoptat prin Legea nr. 135/2010 din 1 iulie 2010, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 486 din 15 iulie 2010.

***Codul deontologic al judecătorilor și procurorilor, adoptat prin Hotărârea nr. 328/24 august 2005 a Plenului Consiliului Superior al Magistraturii.

***Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată la data de 10 decembrie 1948 de Organizația Națiunilor Unite.

***Legea nr. 303/2004 privind Statutul judecătorilor și procurorilor, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 826/ din 13 septembrie 2005.

***Legea nr. 304/2022 privind organizarea judiciară, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 1104/ din 16 noiembrie 2022.

***Legea nr. 49 din 11 martie 2022 privind desființarea Secției pentru investigarea infracțiunilor din justiție, precum și pentru modificarea Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 244 din 11 martie 2022.

***Pactul Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice din 1966, adoptat de Adunarea Generală a Națiunilor Unite la data de 16 decembrie 1966, intrat în vigoare începând cu 23 martie 1976.

***Statutul judecătorului în Europa, adoptat de Asociația Europeană a Magistraților, grupul regional al Asociației Internaționale a Judecătorilor în anul 1993.

Lucrări de autor

Adam Ioan, *Tratat de drept civil. Obligațiile. Volumul II. Responsabilitatea civilă extracontractuală. Faptul juridic civil*, Editura CH Beck, București, 2021.

Adam Ioan, *Drept civil. Obligațiile. Faptul juridic în reglementarea NCC*, Editura CH Beck, București, 2013.

Adam Ioan, *Tratat de drept civil. Obligațiile, Volumul I. Contractul*, Editura C.H.Beck, București, 2017.

Adam Ioan, *Tratat de drept civil. Obligațiile. Volumul III. Regimul juridic general*, Editura CH Beck, București, 2024.

Beleiu Gheorghe, *Drept civil român. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil*, Casa de editură și presă "Șansa" SRL, București, 1994.

Boilă Lacrima Rodica, *Răspunderea civilă delictuală obiectivă*, Editura CH Beck, București, 2014.

Boroi Gabriel, Stănciulescu Liviu, *Instituții de drept civil în reglementarea noului Cod Civil*, Editura Hamangiu, București, 2012.

Boroi Gabriel, Stancu Mirela, *Drept procesual civil*, Editura Hamangiu, București, 2015.

Ciobanu Viorel Mihai, Marian Nicolae, *Noul Cod de Procedură Civilă comentat și adnotat*, vol. I, Editura Universul Juridic, București, 2013.

Craiovan Ion, *Filosofia dreptului sau Dreptul ca filosofie. Ediția a III-a, revăzută și adăugită*, Editura Universul Juridic, București, 2024.

Craig Paul, de Burca Grainne, *Dreptul Uniunii Europene. Comentarii, jurisprudență și doctrină. Ediția a VI-a*, Editura Hamangiu, București, 2017.

Flour Jacques, Aubert Jean-Luc, Savaux Eric, *Droit civil. Les obligations. Le rapport d'obligation, tome III*, Armand Colin, Paris, 2001.

Fuerea Augustin, *Manualul Uniunii Europene, Ediția a V-a revăzută și adăugită după Tratatul de la Lisabona (2007/2009)*, Editura Universul Juridic, București, 2011.

Gârbuleț Ioan, *Tratat privind răspunderea disciplinară a magistraților*, Editura Universul Juridic, București, 2020.

Gârbuleț Ioan, *Abaterile disciplinare ale magistraților*, Editura Universul Juridic, București, 2016.

Ghigheci Cristinel, *Etica profesiilor juridice*, Editura Hamangiu, București, 2017.

Ispas Gabriel – Liviu, Panc Daniela, *Organizarea justiției în Uniunea Europeană*, Editura Hamangiu, București, 2021.

Leș Ioan, *Descoperirea adevărului în cadrul procedurilor judiciare-cu referire specială la procesul civil*, Editura Universul Juridic, București, 2024.

Malinvaud Philippe, *Droit des obligations*, Ediția a 10-a, Editura Litec, Paris, 2007.

Mara George Marius, *Prejudiciul nepatrimonial cauzat de eroarea judiciară*, Editura Universul Juridic, București, 2020.

Murzea Cristinel, Matefi Roxana, *Evoluția Statului și dreptului românesc*, Editura Hamangiu, București, 2015.

Neagu Ion, Damaschin Mircea, *Tratat de procedură penală. Partea specială, Ediția a III-a*, Editura Universul Juridic, București, 2021.

Neculăescu Săche, *Izvoarele obligațiilor în Codul Civil, art. 1164-1395. Analiză critică și comparativă a noilor texte normative*, Editura CH Beck, București, 2013.

Pop Liviu, Popa Ionuț Florin, Vidu Stelian Ioan, *Tratat elementar de drept civil. Obligațiile conform noului Cod Civil*, Editura Universul Juridic, București, 2012.

Pop Liviu, *Tratat de drept civil. Obligațiile. Volumul III. Raporturile obligaționale extracontractuale*, Editura Universul Juridic, București, 2020.

Prediger Eduard Jürgen, *Introducere în studiul dreptului civil. Raportul juridic civil, actul juridic civil și prescripția extinctivă potrivit reglementărilor din Noul Cod civil*, Editura Universul Juridic, București, 2011.

Răducan Gabriela, *Drept procesual civil - Căile de atac. Procedura necontencioasă judiciară. Proceduri speciale*, Editura Hamangiu, București, 2017.

Renucci Jean-Francois, *Tratat de drept european al drepturilor omului*, Editura Hamangiu, București, 2009.

Stătescu Constantin, Bîrsan Corneliu, *Tratat de drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, Editura Academiei, București, 1981.

Sudre Frederic, *Drept european și internațional al drepturilor omului*, Editura Polirom, București, 2006.

Urs Iosif, Todica Carmen, *Drept civil. Teoria generală*, Editura Hamangiu, București, 2015.

Urs Iosif, Ispas Petruța-Elena, *Drept civil. Teoria obligațiilor*, Editura Hamangiu, București, 2015.

Articole, publicații, lucrări de cercetare

Baltag Gabriela, *Standarde de conduită în relațiile judecător – avocat, procuror – avocat și judecător*, articol publicat în Revista Dreptul (Uniunea Juristilor) nr. 9/2015, pp. 67-73.

Bengtsson Bertil, *Governmental Liability in Swedish Law*, articol publicat în cadrul Stockholm Institute for Scandianvian Law, pp. 55-63.

Betancur Carlos Mario Molina, *La responsabilidad extra-contractual del estado por error judicial en Colombia*, articol publicat în Opinión Jurídica, nr. 3, vol. 6/2004, pp. 13-16.

Dănilăș Cristi, *Independența Justiției nu este un privilegiu al magistraților, ci un drept al cetățenilor*, articol publicat online pe www.juridice.ro, la data de 4 ianuarie 2013.

Ene Alin, *Despre NE(normarea) muncii în instanțe*, articol publicat online pe www.juridice.ro, la 30 august 2023.

Gârbuleț Ioan, Coțovanu Paula – Ioana, *Abaterile disciplinare ale magistraților. (I) Manifestările care aduc atingere onoarei sau probității profesionale ori prestigiului justiției, săvârșite în exercitarea sau în afara exercitării atribuțiilor de serviciu*, articol publicat online pe www.juridice.ro, la data de 27 mai 2014.

Gârbuleț Ioan, Coțovanu Paula-Ioana, *Abaterile disciplinare ale magistraților (II). Încălcarea prevederilor legale referitoare la incompatibilități și interdicții privind judecătoria și procurorii*, articol publicat online pe www.juridice.ro, la data de 18 iunie 2014.

Ghigheci Cristinel, *Despre proba interviului la admiterea în magistratură*, articol publicat online pe www.juridice.ro, la data de 16 decembrie 2016.

Grosu Floarea, *“Grava neglijență” și “rea credință” în materia răspunderii disciplinare a judecătorilor (II)*, articol publicat online pe www.juridice.ro, la data de 13 martie 2012.

Hector Antonio Mery Romero, *Algunas notas sobre el error judicial, el recurso de revisión y la responsabilidad del Estado en materia penal. Comentario a dos sentencias de la EXCMA. Corte Suprema*, articol publicat în *Sentencias destacadas 2011-2012*, pp. 217-231.

Leș Ioan, *Abordări noi și tradiționale privitoare la motivarea hotărârilor judecătorești*, articol publicat în *Curierul Judiciar*, nr. 8/2021, pp. 460 – 465.

Manea Tamara, *Răspunderea disciplinară a magistraților. Elemente de drept comparat*, articol publicat în *Revista Institutului Național al Magistraturii*, nr. 3/2014, pp. 35-40.

Mara George, *Judicial Error. Notions of Comparative Law*, articol online publicat în *Perspectives of Law and Public Administration*, vol. 7, issue 2, decembrie 2018, pp. 171-177.

Masana García María Antonia, *Derecho islamico*, articol publicat în *Ius et Praxis, Revista de la Facultad de Derecho*, nr. 45, 2014, pp. 57-69.

Matefi Roxana, *Dreptul persoanei la reputație în contextul reglementărilor legale naționale și internaționale și a jurisprudenței în materie*, articol publicat în *Revista Universul Juridic*, nr. 3, martie 2019, pp. 57-63.

McDonald Leighton, *Jurisdictional error as conceptual totem*, articol publicat online în *UNSW Law Journal*, vol. 42(3) din anul 2019, pp. 1019-1038.

Motica I.Radu, Mara George, *Puterea judecătorească- o veritabilă a treia putere în Stat?*, articol publicat în *Revista Dreptul (Uniunea Juristilor)* nr. 8/2019, pp. 9-22.

Murzea Cristinel Ioan, *Influența legislației lui Justinian asupra reglementărilor juridice postume*, articol publicat în *Revista Dreptul (Uniunea Juristilor)* nr. 7/2019, pp. 38-46.

Neculăescu Sache, *Dreptul victimei la repararea prejudiciului în cadrul răspunderii delictuale. Privire critică. Drept comparat*, articol publicat în Revista Universul Juridic, nr. 9/septembrie 2016, pp. 44-61.

Piperea Petre, *Incertitudinea jurisprudențială subminează principiul preeminenței dreptului*, articol publicat online pe www.juridice.ro, la data de 15 august 2011.

Popescu Liviu, *Controlul jurisdicțional din oficiu. Drept sau atribuție?*, articol publicat în Revista pro Lege nr. 3/2017, pp. 55-62.

Rodriguez – Pinzon Diego, *Inter-American System*, articol publicat în Netherlands Quarterly Of Human Rights, vol. 25/4 din anul 2007, pp. 683-695.

Safta Marieta, *Separația puterilor în Stat și loialitatea constituțională*, articol publicat în Juridical Tribune, vol.3, nr. 1, iunie 2013, pp. 170-181.

Severin Adrian, *Judecătorii în căutarea adevărului*, articol publicat în Revista Română de Jurisprudență nr. 2/2022- Rolul judecătorului în aflarea adevărului, publicată la Editura Universul Juridic, București, 2022, pp. 33-46.

Spineanu – Matei Octavia, *Europa judecătorilor. Realitate sau deziderat?*, articol publicat online pe www.juridice.ro, la data de 16 noiembrie 2023.

Ster Gerald, *Judicial Error that is Subject to Discipline in New York*, articol publicat în Hofstra Law Review, vol. 32, nr. 4/2004, pp. 1547-1563.

Urs Ilie, *Criterii de apreciere a prejudiciilor morale și a despăgubirilor bănești pentru repararea daunelor morale*, articol publicat în Revista Dreptul nr. 4/1998, seria a III-a, anul IX, pp. 24-33.

Zarafiu Andrei, *Despre procurorul chemat să participe la ședințele de judecată în cauzele de competența Secției pentru investigarea infracțiunilor din justiție*, articol publicat online pe www.juridice.ro, la data de 23 ianuarie 2019.

Resurse bibliografice pe INTERNET

*** <https://www.ccr.ro>

*** <http://www.csm1909.ro>

*** <https://www.curia.europa.eu>

*** <https://www.ec.europa.eu>

*** <https://www.eur-lex.europa.eu>

*** <https://www.hudoc.echr.coe.int>

*** <https://www.iccj.ro>

*** <https://www.ier.gov.ro>

Diverse

***Avizul nr.1 din 2001 al Consiliului Consultativ al Judecătorilor Europeni (CCJE) în atenția Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei referitor la standardele privind independența puterii judecătorești și inamovibilitatea judecătorilor, publicat în Jurnalul Oficial nr. 328 din 23-11-2001.

***Decizia nr.547 pronunțată la 7 iulie 2020 a Curții Constituționale a României referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.881 - 889 din Legea nr.304/2004 privind organizarea judiciară, precum și a Ordonanței de urgență nr.90/2018 privind unele măsuri pentru operaționalizarea Secției pentru investigarea infracțiunilor din justiție, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.753 din 19 august 2020.

***Hotărârea nr. 23 din 11 februarie 2021 a Consiliului Superior al Magistraturii privind Proiectul de lege privind desființarea Secției pentru Investigarea Infracțiunilor din Justiție (24763/2020).

***Raport privind independența sistemului judecătoresc Partea I: Independența Judecătorilor, elaborat de Comisia de la Veneția, CDLAD(2010)004.

***Raport privind starea justiției în anul 2023, aprobat prin Hotărârea Plenului 2023 CSM nr. 57/06 aprilie 2023.